

USA og NATOs fremtid

Av generalløytnant (p) Tønne Huitfeldt

NATOs generalsekretær, Lord George Robertson, har nylig advart mot at USA og NATO er i ferd med å gli fra hverandre. Dette bygger han på at dersom de europeiske medlemslandene ikke sørger for nødvendig økning av sine forsvarsbevilgninger til gjøre det mulig å gjennomføre kravene som er fastlagt i forbindelse med det såkalte Defence Capabilities Initiative (DCI), så vil amerikanerne ikke lenger finne det i deres interesse å samarbeide militært med de europeiske NATO-medlemmene.

DCI

Defence Capabilities Initiative ble vedtatt på alliansens toppmøte i Washington i 1999. Hensikten var at initiativet skulle forbedre forsvarsevnen for å sikre effektiviteten av fremtidige multinasjonale operasjoner gjennom hele bredden av alliansens oppgaver i de nåværende og fremtidige sikkerhetspolitiske omgivelser. Det ble lagt spesiell vekt på å forbedre interoperabiliteten mellom allierte styrker og mellom alliansen og partnerlandenes styrker. Det ble videre understreket at alle alliansens nasjoner er i stand til å yte et rimelig bidrag til den fulle bredden av alliansens oppgaver uansett forskjeller i nasjonenes forsvarsstrukturer

DCI identifiserte de viktigste områdene for forbedringer, med spesiell vekt på interoperabilitet, deployerbarhet og mobilitet til allierte styrker; på deres utholdenhet og logistikk, deres overlevelsessevne og effektive stridsevne; og på kommando-, kontroll- og kommunikasjonssystemer.

OPPFØLGING AV DCI

St. prp. Nr. 45 (2000-2001) for Omleggingen av det norske forsvaret i pe-

rioden 2002 - 2005, peker på at den videre utvikling av NATO-samarbeidet er avhengig av de alliertes evne og vilje til å følge opp det strategiske konseptet og DCI. Manglende samsvar mellom landenes forsvarsplanlegging og styrkeplaner på den ene siden og omforente allierte styrkemål på den andre har over en årrekke ført til en overvekt av noen våpensystemer og en kritisk mangel på andre i forhold til alliansens behov. De store utgifter knyttet til utvikling, anskaffelse og vedlikehold av mange nye militære systemer gjør at få allierte vil kunne fremskaffe visse nøkkelpasiteter på egen hånd.

Etter den 11. september 2001 er det skjedd en betydelig dreining av amerikansk forsvars- og sikkerhetspolitikk i offensiv retning, og åpnet opp for såkalte forebyggende angrep mot terrorister og fiendtlige nasjoner som antas å ha masseødeleggelsesvåpen, selv om dette møter motbør i NATO hvor generalsekretær Robertson har understreket at NATO også i fremtiden skal fremstå som en defensiv forsvarsallianse. Dersom USA i stadig større utstrekning synes å vektlegge bilaterale avtaler og øket bruk av såkalte «Coalitions of the Willing», vil

NATO som helhet kunne få stadig mindre betydning.

De amerikanske ønsker om større evne til intervensjon, mobilitet og interoperabilitet mv. til styrkene som medlemslandene stiller til rådighet for alliansen, vil øke kravene til landenes forsvarsbevilgninger som mange vil ha vansker med å imøtekomme. For de nye medlemslandene i NATO fra 1999, og ennå mer de nye medlemmer som ventes invitert på NATOs toppmøte i Praha i november 2002, vil nye krav som følge av DCI ikke bare innebære at oppdatering av deres styrker blir vanskeliggjort, men også at noen av de DCI-titak som gjennomføres vil være mindre vesentlige for styrkenes alminnelige effektivitet og stridsevne. Hertil kommer USAs forslag på forsvarsministermøtet i Warszawa i september 2002 om å etablere en *NATO Response Force* på om lag 20 000 mann samt fly- og marineenheter som skal kunne settes inn på kort varsel i konflikter som ryggraden i NATOs fremtidige kamp mot terrorisme. Derksom denne styrken skal ha en global rolle, og dersom den skal kunne settes inn utenfor NATOs område uten at det foreligger et mandat fra FNs sikkerhetsråd, så vil dette trolig skape sterke motforestillinger og neppe være akseptabelt for mange av NATOs europeiske medlemmer.

Det er altså to forskjellige forhold som kan bidra til å skape motforestillinger og redusert samhold i NATO: USAs press for gjennomføring av DCI-forbedringer som vil kreve en økning av medlemslandenes forsvarsbevilgninger, og forslaget om at den nye *NATO Response Force* skal ha en global rolle og at den skal kunne settes inn uten at det foreligger et mandat fra FNs sikkerhetsråd.

I 2000 var det betydelig forskjell mellom medlemslandenes forsvars-

utgifter som del av brutto nasjonalprodukt. USAs andel på 3.0 % og Canadas på 1.2% av BNP representerte ytterpunktene, mens gjennomsnittet for NATO i Europa var 2.2% av BNP. En økning av de europeiske NATO-medlemmenes bidrag til for eksempel 3% som var målet under den kalde krigen, vil være meget vanskelig å oppnå på grunn av den økonomiske situasjon i flere av landene, og store uforutsette utgifter som følge av flomkatastrofen i Europa i 2002. For de nye NATO-medlemmene Polen, Ungarn og den Tsjekiske republikk vil det ikke bare være vanskelig å oppnå en økning av forsvarsutgiftene for å oppfylle DCI-kravene men dette vil også kunne forsinke eller vanskeliggjøre arbeidet med å oppnå interoperabilitet og kompatibilitet med NATOs styrker. Det synes derfor å være grunn til å undersøke om det er mulig å komme frem til en forenkling og rasjonalisering av styrkestrukturen i NATO som vil gjøre det mulig å komme lenger med å oppnå DCI-kapasiteter og forbedret interoperabilitet innenfor någjeldende og realistiske fremtidige budsjettammer.

De politiske spørsmål om reaksjonsstyrkenes geografiske rolle og mandat er egnet til å skape dyptgående debatt i flere av de europeiske medlemslandene. Derfor vil det antagelig ikke være hensiktsmessig å ta opp disse spørsmålene i denne omgang fordi det kunne resultere i et negativt utfall som ville forsinke eller kanskje helt forhindre etablering av effektive reaksjonsstyrker innenfor NATO. Antagelig vil det være klokt å basere etablering av nye reaksjonsevner på teksten i 1999-utgaven av NATOs strategiske konsept, og først ta en debatt om innsatsområde og mandat når og hvis det inntreffer en

konkret situasjon hvor det er aktuelt å sette inn reaksjonsstyrker.

Når man ser på den nåværende styrkestrukturen som medlemslandene har stillet til rådighet for NATO fremgår det at det inngår 8 armekorps fra Stettin i Nordøst til Istanbul og Tessalonika i Sørøst og at landene har forelått at hovedkvarterene til alle disse korpser skal utstyres og bemannes etter allierte kriterier slik at de kan approberes som korps-hovedkvarter på høy beredskap (0 til 90 dager etter NATOs krav). Dette er åpenbart i overkant av hva som vil være nødvendig med tanke på mulige krisehåndteringsoppgaver, og svarer vel nærmest til hva man kunne hatt behov for til Artikkel-5 operasjoner under den kalde krigen. En annen sak er at å utstyre alle disse enhetene slik at de oppfyller DCI-kravene vil trolig være økonomisk lite oppnåelig.

I denne forbindelse må det også undersøkes om noen av de eksisterende reaksjonsstyrker som er til rådighet for de allierte kommandoene kan utstyres og trenes slik at blir i stand til å oppfylle DCI-kravene:

- *ACE Rapid Reaction Corps* som kan sette inn opp til 4 divisjoner og korps-tropper
- *Tre Immediate Reaction Forces (Maritime)* som er under operativ kommando av SACEUR og kan settes inn hvor som helst i NATO.

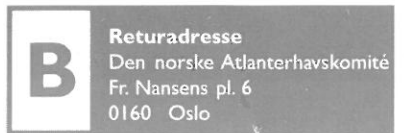
På det lokale og territorielle nivå er det åpenbart forskjellig oppfatning av behovet for nasjonale militære styrker for sikring og som terskel mot væpnet angrep, avhengig av geografisk plassering og landenes egne historiske erfaringer. Det er tydelig at behovet for nasjonale territorielle styrker anses for størst på flankene

og i områder som ligger nær den tidligere skillelinjen til Sovjetunionen/Warszawapakten. Disse medlemslandene er også for en stor del avhengige av allierte forsterkninger for å kunne stå i mot et større væpnet angrep. Dette gjelder også de nye medlemslandene i Øst.

De store medlemslandene i den vestlige del av alliansens område (Storbritannia, USA og Canada) har tydeligvis mindre behov for territorielt eller lokalt militært forsvar, men ønsker å opprettholde land-, marine- og flystyrker for å kunne iverksette ekspedisjons- eller intervensjonsoperasjoner på egen hånd eller som en felles NATO aksjon. Det samme, men i mindre utpreget grad er tydeligvis tilfellet for Frankrike, Italia og Spania.

NATOs STYRKESTRUKTUR

En revisjon av NATOs styrkestruktur kan vanskelig gjennomføres uten at man også ser på den allierte kommandoordningen, for å komme frem til en løsning som er minst mulig ressurskrevende, og som så langt som mulig imøtekommer både alliansens og de enkelte medlemslandenes behov. Det er kjent at alliansen er kommet til at det skal være to strategiske kommandoer; en i Europa og en i USA, og at det skal være to operative felleskommandoer i Europa; i Brunssum og Napoli. På det tredje eller taktiske nivået finnes det flere muligheter i det eksisterende mangfold av fellesoperative og forsvarsgrenvise hovedkvarter. Her bør en desentralisert løsning vurderes, både for å oppnå enhetlig ledelse av tilgjengelige styrker, og for å synliggjøre alliansens tilstedeværelse i medlemslandene og fremme samholdet i NATO. Ved å gi de nasjonale sjefer for lokale og territorielle styrker på det tredje nivå en «alliert hatt» i NATOs kommando-

kjede, vil en også motvirke en mulig renasjonalisering av den militære kommandostruktur.

LØSNINGER

De militære behovene som er relevante for alliansen må så langt som mulig fanges opp i en felles og samordnet styrkestruktur i NATO-sammenheng som er tilpasset den aktuelle sikkerhetspolitiske situasjon. Dette er ikke noen enkel oppgave, men det burde være mulig å finne en løsning etter følgende hovedlinjer:

- Opprettholdelse av et begrenset antall raske reaksjonsenheter på brigade- og divisjonsnivå med nødvendige taktiske og logistiske støtteavdelinger på høy beredskap. Reaksjonsstyrkene må være trent og utstyrt for å utføre alle alliansens Artikkel-5 og krisehåndteringsoperasjoner samt forsterkningsoppgaver innenfor det euroatlantiske området. Og de må ha tilstrekkelig lufttransport, moderne overvåkings- og målakvisisjonsutstyr samt sambandsystem som muliggjør et nettverksbasert operasjonsmønster. Dette svært kostbare materiellet må så vidt mulig anskaffes ved at medlemslandene går sammen på flernasjonal basis om spesialisering eller felles finansiering.

- Behovet for såkalte «hovedforsvarsstyrker» i den tidligere styrkestrukturen må vurderes nær-

mere på grunnlag av de nåværende og fremtidige sikkerhetspolitiske omgivelser i Europa. I den grad det er mulig bør disse styrkene kunne kombineres med lokale og territorielle styrker som opprettholdes. En stor del av disse styrkene kunne være mobiliseringsavdelinger eller på HV-basis med en beredskapsgrad som er avpasset etter deres beliggenhet og oppgave i den aktuelle sikkerhetspolitiske situasjon. Den overordnede operative kommando for disse styrkene burde som nevnt utøves gjennom den allierte kommandokjeden.

AVSLUTNING

Det er trolig nok både tilgjengelige styrker til å løse de militære oppgaver som er aktuelle i overskuelig fremtid, og de økonomiske midler som allerede disponeres er trolig tilstrekkelige til å dekke både behovene for nødvendige reaksjonsstyrker og territorielle styrker når behovene ses i sammenheng og det legges vekt på å komme frem til felles løsninger. En så omfattende reform som dette vi utvilsomt kreve inspirerte styrkeplanleggere i NATO, helhjertet og konstruktiv medvirkning fra hovedstedene og tilstrekkelig vilje i NATOs beslutningsorganer. Likevel synes en innsats i denne retning nødvendig for å bevare USAs engasjement og deltagelse i alliansen på litt lengre sikt.

Om Kortinfo fra DNAK

I denne publikasjonsserien utgir DNAK tekster for å fange opp aktuelle temaer i en kortfattet form. Hovedvekten av temaene vil ligge på forsvars- og utenrikspolitikk i det atlantiske området. Serien ble startet juni 2001.

Redaktør: Kjetil Sørlí
ISSN: 1502-6361

